

Crucianella maritima

La crucianel·la marina, *Crucianella maritima* L. és una espècie molt característica dels sistemes dunars semimòbils (dunes grises) de la Mediterrània occidental, essent un component força important de les timonedes dunars. Es tracta d'una espècie curiosa, que pertany a la família de les Rubiàcies que, com la rogeta, *Rubia peregrina* L. i la resta de rubiàcies de les illes, presenta les fulles en una disposició verticil·lada. En el cas de la crucianel·la marina, destaca també el seu caràcter psammòfil (planta adaptada a sòls arenosos), que es tradueix en la seva disposició ajaguda i ramificada amb llargues branques que li permet fer front a la inestabilitat del sòl arenós on viu. Estructuralment, la soca i branques més velles normalment són llenyoses amb una tonalitat blanquinosa, però les branques joves són verdes, d'un verd glauc, i gruixudes, i arriben en algun cas a tenir un caràcter lleugerament cras en els brots més joves. Les fulles verticil·lades són de petita grandària, disposades quatre per nus. Als brots nous amb entrenusos llargs, aquestes es poden observar de forma oval a la base i amb l'extrem agut a l'àpex, de forma quasi triangular. A mesura que les branques creixen i tornen més velles, aquests entrenusos es redueixen deixant les fulles de forma molt compacta, adquirint així una disposició imbricada que no deixa veure la tija.

Durant els períodes més favorables, entre les pluges de tardor i primavera, la crucianel·la desenvolupa un creixement vegetatiu considerable, que precedeix la seva floració durant els mesos de maig i juny. Durant aquest període és característica la producció d'inflorescències espíciformes i compactes a l'extrem de les branques, amb nombroses flors grogues-verdoses i tubulars

obertes per 3-5 lòbuls amb un apèndix a cada lòbul (corol·la hipocraterimorfa). És especialment curiós el seu procés d'antesi, ja que la pol·linització en aquesta espècie és essencialment nocturna. Les flors romanen tancades o poc obertes durant el dia, i a la tarda i durant tota la nit obren per ser pol·linitzades per lepidòpters nocturns. De fet, especialment interessant és l'olor de "curri" que desprenen les flors de la crucianel·la per atreure a aquests lepidòpters, i que inunda la duna durant les primeres hores de la nit.

Donat el seu caràcter camefític i psammòfil, suposa una integrant especialment rellevant de les àrees més mòbils de les comunitats de timonedes dunars que es desenvolupen darrere les crestes de borro (Ammophila arenaria (L.) Link.), i que reben el nom de dunes semimovents, dunes fixes-semifixes o de forma tècnica *Crucianellion maritimae* (hàbitat d'interès comunitari 2210 com es recull en la Directiva 92/43/CEE). Sobre aquests sòls mòbils que comencen a estabilitzar-se, es desenvolupa juntament amb altres espècies com el trèvol de dunes (*Lotus cytisoides* (L.) Arcang.) o la sempreviva borda (*Helichrysum stoechas* L.).

A les Balears, l'espècie es troba a les principals illes, amb importants poblacions a les Pitiüses (especialment a l'illa de Formentera) i els principals sistemes dunars que encara romanen a Mallorca (especialment a les dunes d'Es Trenc i Sa Canova d'Artà) i de forma escassa i localitzada a Menorca. Així mateix, també trobem de forma fragmentada petites poblacions a cales i altres indrets litorals de les Illes.

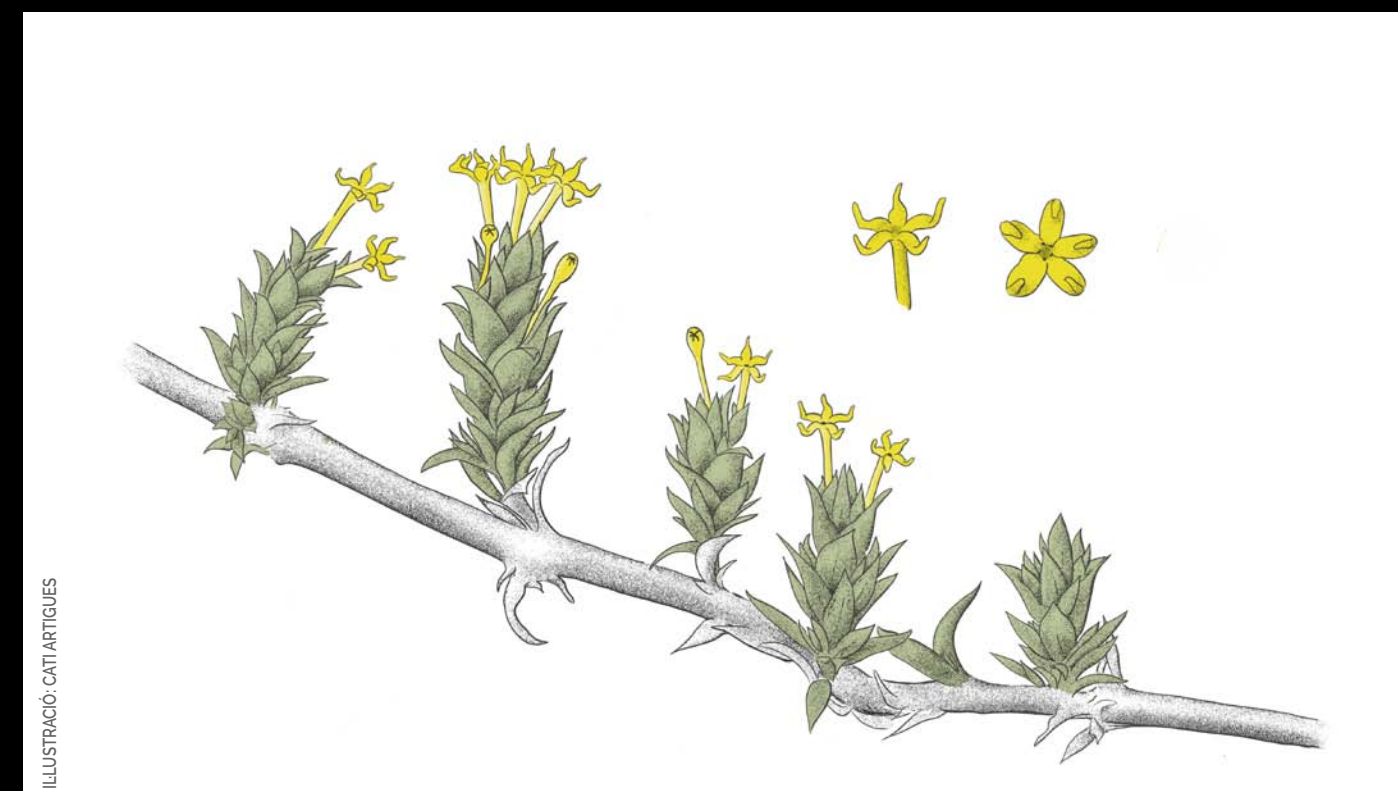
La distribució general de la crucianel·la marina es restringeix

al litoral del Mediterrani occidental, i, tot i ser força comuna, el seu hàbitat i les seves poblacions s'han fragmentat i reduït de forma considerable en les darreres dècades. Aquest fet també és aplicable a les Illes que, tot i presentar algunes de les majors poblacions d'aquesta espècie, també es troba amenaçada per causa de la pertorbació del seu hàbitat. La massificació turística de les platges, la urbanització de bona part del litoral, la retirada amb maquinària de la posidònia, *Posidonia oceanica* L. i la consegüent desestabilització del sistema dunar, així com la introducció d'espècies al·lòctones (ex. *Carpobrotus* spp.) afecten negativament la conservació de l'espècie en particular, i del seu hàbitat en general.

Aquest fet posa en evidència una problemàtica ambiental que, de no trobar-s'hi solució, podria suposar la pèrdua d'espècies summament interessants com la crucianel·la marina, i de les complexes relacions ecològiques on participen.

IL·LUSTRACIÓ: CATI ARTIGUES